

UREDNIŠTVO „ŽIVOTA“
ZAGREB 1/147

Ferdinand Konščak i njegovo istraživanje Kalifornije

(Istočna obala god. 1746.)¹

NEPREZALJENI monsijor Martin Davoria Krmpotić prvi je, u naše doba, Ferdinanda Konščaka oteo zaboravi izdajući mu »Život i djela« na engleskom jeziku.² Tako je Konščak puno bolje poznat u velikom engleskom svijetu, a i drugdje, negoli u svojoj vlastitoj domovini. A zaslužio je sin drevnoga Varaždina, da ga poznaju i njegovi hrvatski zemljaci, jer je bio ne samo velik čovjek i neustrašiv junak, nego i uzor katoličkog misijonara među zapuštenim i često progonjenim Indijancima, kojima je dao svu svoju toplu ljubav. Osim toga ovjekovječio si je ime i geografskim istraživanjima, pa je on jedan od rijetkih naših ljudi, kojima je ime zabilježeno u analima geografske znanosti.

I.

Kao mlad đak varaždinske gimnazije, slušajući, a možda i čitajući izvješća i pisma misijonarâ dalekih prekomorskih zemalja, Ferdinand se, sin časnika, tako zanio za vjerovjesnički rad među neznabošcima, te se i zavjetom obvezao poći onkraj mora, da naviješća bijednim poganima blagu vijest o Kristu Spasitelju i Njegovoj beskrajnoj ljubavi prema svima ljudima bez razlike. Njegova tolika želja nije bila tek puka romantika. On je već tada, a još bolje poslije znao, što ga čeka onkraj velikih voda, kad za uvijek ostavi pitomu svoju Hrvatsku, rodbinu, prijatelje, staru prosvjetu kršćansku i svu udobnost života, što je pružale kulturna Evropa.

Želja za misijama najviše ga je, kako je sam priznao, i neodoljivo vukla u Isusovački red, koji je tada bio prvak u misijskom radu. Nadajući se, da će kao Isusovac lakše ostvariti svoju odluku, stupi u novicijat u štajerskom Leobenu vrlo mlad (1719): nije još navršio ni punih šesnaest godina života. Već g. 1722., istom je u Gracu započeo filozofijske nauke, upravlja vrhovnom starješini reda (generalu) u Rimu pismo, koje je pisao na koljenima: potrebnim riječima moli milost, da bude poslan u »Indiju ili Japan«;

¹ Biografske i bibliografske podatke v. u članku »Ferdinand Konščak S. I., misijonar i geograf Kalifornije (1703—1759)« u zborniku *VRELA I PRINOSI* sv. 2 (1933), str. 103—118.

² *Life and Works of the Reverend Ferdinand Konščak S. J. 1703—1759 — an early missionary in California — by Msgr. M. D. Krmpotić.* (1923. The Stratford Company, Publishers. Boston, Massachusetts. — 12 nepaginiranih i 167 pag. strana. — 2 geografske karte i 6 strana slika).

patnje i teškoće vezane s misijonarskim životom njega ne plaše nimalo, nasuprot one ga upravo privlače. Bezazleno pripovijeda Konščak u tom pismu generalu reda *Tamburini*: kad se povede »slatki razgovor« o misijama, on ne može sakriti svog uzbuđenja, jaki osjećaj želje previre napolje, pa ga već drugovi u šali nazivaju »misijonarom«. Još je tri puta pisao istom starješini usrdno moleći za misije.³ Posljednje je pisao 15. studenog 1728. kao teolog drugoga tečaja na sveučilištu u Gracu, pa je napokon *Tamburini* uslišao tako usrdnu i ustrajnu molbu te Konščaka odredio za indijansku misiju u *Meksiku*.

Dne 19. travnja 1731. iskrcao se Konščak, jamačno već svećenik, u *Vera Cruzu* u Meksičkom zaljevu. Iz *Vera Cruza* već je 24. travnja pisao odulje pismo *Isusovcu o. Jurju Neumeyru* u *Austriji*,⁴ kojemu je pisao već prije iz *Španjolske*, ali se to prvo pismo nije sačuvalo.

Prvi, mučni dojam, što ga je o *Ferdinandu* o novom svijetu dobio u *Vera Cruzu*, nije nimalo oslabio njegove želje za indijanskim misijama. Meksički provincijal *Franjo Zevallós*, prvi mu biograf, pripovijeda, da su starješine, znajući koliko on čezne za radom među *Indijancima*, mladog svećenika poslali u misijsku postaju *San Ignacio*, čim je svršio teologiju i »treću probaciju«, a to je bilo nekako pod kraj iste g. 1731. Dalek je bio put od grada *Mexica* do *San Ignacia*, otprilike 2000 kilometara!

San Ignacio nalazio se na poluotoku, koji se još i danas zove *Donja Kalifornija*. Tada su na poluotoku misijske postaje bile vrlo rijetke (prve su osnivane g. 1703., dakle u godini rođenja *Konščakova*), oko g. 1765. bilo je devetnaest. Za taj porast stekao je zasluge bez sumnje i naš *Konščak*. *Kalifornijska misija* pripadala je meksičkoj provinciji (»redodržavi«), koja se prostirala golemim teritorijem otprilike današnjega *Meksika* (1,987.201 km²) i otoka *Kube*, te je imala oko rečene godine 29 kolegija, 21 rezidenciju i 138 misijskih postaja,⁵ a starala se u redukcijama za 122.000 *Indijanaca*.⁶

Sudeći po nepotpuno dočuvanim šematizmima (»katalozima«) stare meksičke provincije, *Konščak* je najdulje boravio u *S. Ignaciu*, gdje je bio i superior. Više je puta vršio službu vizitatora *kalifornijskih misija*. O njegovu neumornom, upravo apostolskom radu i vanredno kreposnom životu *Zevallós* je izdao tiskom posebnu brošuru (g. 1764. u gradu *Mexicu*),⁷ znak, koliko je naš zemljak izašao na glas, a to još u zemlji, koja je obilovala odličnim misijo-

³ Sva su se četiri pisma sačuvala u izvorniku. Gl. *VRELA I PRINOSI* sv. 2. (1933), str. 112—118.

⁴ *Krmpotić* o. c. str. 14—23.

⁵ *L. Carrez S. I.*, *Atlas géographique Societatis Iesu.* (Pariz 1900), nr. 29: *Provincia Mexicana*.

⁶ *L. Schmitt S. I.*, *Synopsis Historiae Soc. Iesu* (1914), col. 353.

⁷ Na engleski preveo *Krmpotić* o. c., str. 140—165.

narima i bila neprekidni svjedok tihog herojstva. Mi ćemo moći biti u drugoj zgodbi iznijeti glavne crte Konščakova misijskog rada, — ovaj put ćemo ga pratiti na prvom mu velikom istraživačkom putovanju g. 1746.

II.

Premda je već znameniti misijonar o. Euzebij *Chino* (*Kino*)⁸ ustanovio, da je Donja Kalifornija poluotok,⁹ ipak su još g. 1746. gdje koji držali, da je ona otok, kako to izrijeком spominje Konščakov savremenik *Zevallos*. Trebalo je dakle ovo pitanje definitivno raščistiti, a dosljedno i utvrditi, da li je Donja Kalifornija spojena s pokrajinom *Pimerio* na američkom kopnu. Kako pak nije bio pouzdano određen ni geografski položaj poluotoka, valjalo je ustanoviti i geografsku dužinu i širinu, a osim toga za što bolju penetraciju zemlje naći dobre luke i pogodna mjesta za misijske postaje i garnizone. Sve je to bila zadaća mučnog i opasnog putovanja, što će ga Konščak poduzeti g. 1746.

Već se nekoliko godina unatrag sastavila osnova za ovo istraživačko putovanje, ali se ona mogla izvršiti istom rečene godine, kad je Konščak dobio nalog od provincijala o. *Kristofera de Escobar y Llamas*. Stvar nije bila laka, ali ju je on poduzeo i vješto izveo s onom srčanošću i požrtvovnošću, što ju daje neograničeno predanje velikom idealu. Misijske postaje podmirile su troškove za čamce (*canoe*), mornare i hranu, a dadoše i priličan broj kršćanskih Indijanaca iz *cochinskoga* plemena te ih opremiše odijelom i oružjem. Trebalo je oružja (za obranu), jer će se poći u krajeve, koje nastavahu poganski Indijanci, neprijateljski raspoloženi prema Španjolcima. Na ruku je išao i kapetan *Bernard Rodriguez de Rea*, zapovjednik kraljevske posede u misijskoj postaji *Loretto*, otkud je ekspedicija imala krenuti na sjever. Kapetan, muž zauzet ne samo za interese španjolskoga kralja, nego i napredak prave vjere, dao je čamac s četicom vojnika, koji će u potrebi braniti misijonara i pratnju. Služba mu nije dopuštala da i sam pođe, kako je inače želio.

Ekspediciju je Konščak opisao na španjolskom jeziku u obliku dnevnika bilježeći događaje dan po dan. Ovaj dnevnik zaprema u *Krmpotićevu* engleskom tiskanom prijevodu 37 strana, a objelodanio je ovaj opis *Mgr. Krmpotić*¹⁰ u engleskom prijevodu pre-

⁸ Rodio se kod Trenta u južnom Tirolu g. 1644., stupio u Isusovački red 1665., misijonar u Meksiku od g. 1680. Otkrio ušće Rio Granda, pokretio preko 40.000 pogana. Umro u Magdalen g. 1711. (*Sommervogel. Bibliothèque...* IV, 1044).

⁹ *Sommervogel l. c. i B. Duhr, Geschichte der Jesuiten in den Ländern deutscher Zunge, sv. IV/2 (1928) str. 540., bilješka 6.* — Duhr kaže, da je o. *Jakov Sedelmayer* potvrdio *Chinovo* otkriće, dok rezultata Konščakova istraživanja ne pozna.

¹⁰ *Life and Works* str. 46—82.

ma rukopisu, koji se čuva u Britskom Muzeju u Londonu pod natpisom: *Description compendiosa de lo descubierto y conocido de la California, por el Padre Fernando Gonzago de la Compania de Jesus 1746.* (Catal. of the M S in the Spanish language t. II. p. 410). U opisu udara u oči Konščakova skrb, da nađe izvore pitke vode, što nije bilo lako, jer oni krajevi vulkanskoga porijekla vodom oskudijevaju. Često je ekspedicija doduše nailazila na vodu, ali je ta bila slana. Vidi se, da je Konščaka vodila misao da nađe mjesta podesna za ljudska naselja. On i točno opisuje obalu, položaj prema vjetru, male i velike zatone i zalive, otoke, rijeke, dubinu mora, ustanovljuje geografsku širinu, opisuje faunu i floru i t. d. — Mi ćemo iz opisa izvaditi samo nekoliko značajnih izvadaka, koji dakako ne daju živosti i neposrednosti autorova opisanja i pripovijedanja.

Ekspedicija se 9. lipnja 1746. otisnula iz San Carlosa na četiri čamca. Veće se lađe nisu mogle upotrebiti, jer je more kraj obale veoma često plitko, a kako je i nemirno, lasno je dokučiti, da je plovidba bila skopčana s nemalim opasnostima, pogotovo gdje je obala često načičkana grebenima i stijenama.

Prvi dan stigoše u Santa Anna. Voda je tri francuske milje daleko, slana je, ali se može piti, kad kiša ispere salitru. Luka, voda i nekoliko zaselaka leže između dva visoka rta, koji se daleko pružiše u more, jedan prema sjevero-istoku, drugi prema jugo-zapadu: to su Las Virgines i San Gabriel de la Sermejas. Kad je nastala plima, odoše oko jedanaest sati i navečer uđoše u zaton La Santissima Trinidad, gdje se vade biserne školjke. Zaton je dosta na udaru jugo-istočnom i sjevernom vjetru. U sredini se nalazi otok, od kojeg se stijene protežu u more: plima i osjeka naizmjenice ih pokrivaju i otkrivaju. Ovaj je otok bio koban već mnogim ribarima, koji su vadili biser i tu poginuli. U zalivu zatona voda je slana. Obala je puna stijena i grebenova.

10. lipnja. Plovilo se proti vjetru, a kako je more u zadnjoj mjesечеvoj četvrti bivalo burno, zakloniše se kod San Barnabe.

12. lipnja. Ujutro poslije sv. Mise krenuše u zaton kod rta San Juana. Zaton je širom otvoren i daje zaklon samo od vjetra, koji duva s obale. U susjednom zatonu između rta San Miguel i Punta Gorda vadi se biser, jer olujno more izbacuje svu silu školjka. Kod male uvale ima vrelo, ali voda je gusta i slana. Žitelji su kršćani. Zaton je otvoren svakom vjetru, izuzevši sjever i sjevero-istok ispod Gorde, gdje su se usidriili, jer je bio jak vjetar.

13. lipnja. U ovom kraju kod San Miguela de la Papeña došlo je k njima mnogo Indijanaca sa svih strana. Konščak im je propovijedao, a pokrstio je mnogo djece, što su je njihovi oci od svoje volje donijeli.

14. lipnja. Od zatona San Miguela, koji je zgodan za zaklonište, dođoše do Gorde. Nasuprot niskoj, šljunkom posutoj obali ima kod niske vode dobro mjesto da se usidri: pješčano dno

je četiri hvata ispod površine, a bliže rtu, gdje leži na obali raspukla stijena, voda je šest hvati duboka, dno kameno ili pješčano. Drugo pristanište otkriše nasuprot raspukloj stijeni. U ovom je kraju tlo od ilovače, obrasle češljugom i žutilovkom. Sa susjednih brda teče nekoliko rijeka. Puškomet daleko ima dobro pristanište devet hvati duboko kod niske vode, dno mu je pješčano. Sve ove postaje štiti sa sjevera i sjevero-istoka rt, koji također lomi silu mora. Rt Gorda sastoji od stijena nalik crvenu mramoru ukrašenom žutim i bijelim plohamama; na njemu se skupljaju nebrojena jata od ptica. Otok *Tortugilla*, nazvan *Serro blanco* iliti Bijela Gora, proteže se istočno i zapadno od Gorde na drugoj, nižoj strani. Na kraju gora ima vrelo, stislo se među stijene, Indijanci crpu iz njega vodu u vrijeme plime. Tu je iza posljednje gorske kose naselje indijanskih pastira kraj malena vrela slane vode. Kad su ugledali čamce, dadoše se u bijeg držeći, da su došli ronoci; stasosjedioci ih se boje i mrze na njih, jer su okrutni. Ali kad su ih njihovi zemljaci, koji su bili sa Konščakom, uputili, da je došao svećenik sa čamcima, namah se vratiše. Kako je ovdje more nemirno i za lijepa vremena, Konščak sa svojim ostade na ovom mjestu samo kratko vrijeme i teškom su mukom mogli uzeti nešto vode. Plovidba oko rta *San Gabriel de Sal Si Pudes* veoma je opasna radi otokâ i mnogih potonulih stijena, što sežu daleko od obale. Tu je more tako nemirno, da je malena razlika između oluje i tišine. Tek što su se usidrili, dadoše prije spomenuti Indijanci s djecom moleći, da ih misijonar krsti. Kad se već polazilo, osvanuše dva nedavno obraćena čovjeka s viješću, da Indijanci gornjih krajeva dolaze u namjeri da ubiju misijonara i njegovu družinu, kojoj dadoše nekoliko svežanja strijelica.

16. lipnja. Premda je more bilo uzburkano, Konščak s družinom krene da istraži onaj dio zatona *San Rafael*, što ga kano jučer nije mogao da istraži. Na ušću rječice *Cañacamañ* nadoše nekoliko Indijanaca, kojima poručiše, neka prestanu napadati ribare, a Indijanci odgovoriše, da oni toga ne čine, nego gorštaci. Sjevero-istočni vjetar nije dao da se ekspedicija prikuči izvoru kod *San Rafaela*, no zato otkriše nekoliko vrućih vrela. Ta se pokažu, kad je voda niska, a kad je more visoko, voda je na pola milje obojena crveno i svijetlo modro.

Tu naiđoše na skupinu Indijanaca, koji žive na obali, i drugih, koji prebivaju na brdima. Na oko izgledahu vrlo prijazni, pa će nudahu svoje kukavne darove, ali Konščak primi samo nešto ribe, i to samo za plaću. Kad su čuli, da misijonar sa svojim ide na vodu kod *S. Rafaela*, pridružiše se i oni. Stiglo se o sunčanom zapadu, a kako se čamci nisu mogli dovoljno zakloniti, izvukoše ih na suho. Nedaleko obale nalazi se oveći ribnjak, a do njega zdenac; taj daje dobru vodu, ako se očisti. Tu nadoše velik broj Indijanaca, kojima je bilo drago vidjeti došljake, te ih obdariše ribom. Ovi su Indijanci kano lani ubili jednog ribara (Španjolca), no sad su došli kao prijatelji, jer su čuli, da čamci ne pripadaju ribarima,

nego da dolazi misijonar. Živo su željeli da ga vide, pa se svi spu-
stiše na obalu. Ali kad ugledaše među družinom nekoliko Indija-
naca s druge obale, koje radi blijeda lica zovu Jaques, stadoše
među sobom šaptati, a napokon, ne mogući sakriti svoje mržnje,
upitat će otvoreno svoje kršćanske zemljake, zašto je Otac, putu-
juć onuda, poveo i Jaquese. Ovi naime počinjaju teške nepravde
Kalifornijcima, gone ih u vrijeme, kad se vadi biser, plijene im na-
selja, pa nije čudo, da ovim osvetljivim divljacima nije ništa ubiti
Jaquesa, gdje ga god zateku. Konščak pripovijeda: »Kad smo se
vraćali s ekspedicije, na svoje smo se oči uvjerali, kolik je strah
zbog tih sukoba osvojio njihove duše. Mnoge obitelji bijahu sašle
do nas. Kad se počeo hvatati mrak, reklo im se, neka se sa žena-
ma i djecom zaklone na koje sigurno mjesto. Oni se nećkahu, a
kad sam ih nagovarao, odgovoriše, da će u noći doći Jaquesi na
njihovo boravište, ako se udalje. Uvjeravao sam ih, neka se ne plaše,
jer će vojnička straža i njihovi zemljaci spriječiti svaki takav po-
kušaj, i ako bi se tako šta desilo, odmah će im se poslati pomoć.
Na to kanda se smiriše te odoše, pošto sam im rastumačio, da sam
one (Jaquesi) s druge obale, koji su sa mnom, uzeo zato, jer se ra-
zumaju u upravljanje čamcima, čega njihovi kalifornijski zemljaci
ne umiju, budući živu u gorama.«

17. lipnja. »Skupio sam Indijance i govorio im o nepravdi
neprijateljskih napadaja, pokazao im, kako je zločin ružan, upozo-
rio ih na opasnost, kojoj sami sebe izvrgavaju, ako im se vrati mi-
lo za drago, prikazao sam im i neprilike njihova divljeg življenja
i nepristojnost njihovih navika.« Plovidba ovog dana bila je vrlo
naporna, jer je valjalo malne cijelo vrijeme upotrebljavati vesla.
Tražeći zgodno pristanište, uhvati ih noć. Plovili su dalje, a da ni-
su znali, kuda idu, kad ugledaju na obali velike vatre, ali nisu im
se htjeli približiti, jer su se Indijanci znali poslužiti varkom, da bi
zapalili vatre, sakrili se negdje blizu u mraku, pa kad bi se neo-
prezni stranci iskricali, napali bi ih. Zato baciše naši putnici sidro
čekajući dok svane dan.

18. lipnja. Noć je bila veoma nemirna, jer su se čamci ne-
prestano ljuljali. Ujutro nađoše se blizu kamenite obale, dignu
sidra i pristanu u zatonu, gdje su našli i vode. Stanovnici kraja
dođu da pozdrave misijonara, a on ih obraduje raznim darovima
te im održi propovijed o spasenju duše.

20. lipnja. Dok su boravili u prostranom zatonu De Los
Angeles, koji Konščak u tančine opisuje, skupiše se Indijanci u
velikom broju i stadoše vikom i znakovima prijetiti i izazivati.
Konščak je sa svojima pokušao da ih darovima i drugim dokazima
prijateljstva umiri i predobije, ali zaludu. Trebalo se dakle spre-
miti za noć, jer se divljaci umiju šuljati tiho ko sjena, i kad se pri-
kuće, odapnu strjelice, kriknu i iščeznu. Ovi su se Indijanci podi-
jelili u dvije čete, jedna je stala sa sjevera, druga s juga, da dušma-
nima presijeku uzmak. Možda još nikad nije bilo ondje toliko In-
dijanaca na okupu. Pet vojnika i trideset kršćanskih Indijanaca

krenulo je popodne na sjevernu četu. Divljaci bez i najmanjeg otpora uzmaknu u divljem bijegu na stijene ostavivši iza sebe žene i djecu. Konščak je s družinom nastojao umiriti žene uvjeravajući ih, da im se ne će ništa na žao učiniti, alim osim nekoliko njih sve su druge pobjegle pustivši svoju rođenu djecu. Dok su neke žene preuzele skrb za djecu, druge je Konščak poslao za bjeguncima, no kako se već spuštao mrak, a vrlo je bilo mučno popeti se na stijene, ove se vratiše. Radi sigurnosti ispališe vojnici nekoliko pušaka, da uplaše Indijance, a ovi su se u mraku popeli na najviše vrhove. Sutradan ujutro nije im bilo ni traga. Ženama i djeci dade Konščak hrane i vode, djeci povrh toga i slatkiša. Preko ono nekoliko žena pokušao je uvjeriti Indijance, da se ne trebaju bojati: on ih ljubi i želi im dobro, pa im je to razložio u govoru, što im ga je održao; ali sve je bilo zaludu.

25. lipnja. Prošavši dan prije kanal Angel de la Guarda, u kojem ima mnogo kitova, i ploveći dalje prema sjeveru naiđoše na Indijance, koji im se stadoše vikom i gestima prijetiti, no kad su razabrali, da se došljaci dobro oružani spremaju da se iskrcaju, pobjegoše glavom bez obzira.

27. lipnja. Na jednom brdu nedaleko obale dva su Indijanca prijetila lukom i strijelicama. Jedan je bio osobito zanimiv: taj bi čas plesao, čas se vrtio na jednoj nozi, ali najednom izgubi ravnotežu te se skotrlja niza stijenu duboko dolje. Začudo, nije se teško ozlijedio, opet se popeo na vrh, ali već nije bio onako brz kao prije. Konščakovi su mu se ljudi grohotom smijali, a nato se Indijanci izgubiše.

29. lipnja. Već tri dana nije bilo moguće naći vode. Kod San Sebastiana otkriše rječicu, ali voda joj je bila slana.

30. lipnja. Pred svanuće opaziše na obali svijetlo, koje se micalo duž obalu, te otuđ zaključiše, da mora biti u blizini voda. U zoru ode nekoliko momaka da ju potraži, i našavši ju, vrate se s jednim starcem, koji je nosio glinen vrč. Ovi su Indijanci vrlo vješti lončari. Na vodi bilo je na okupu mnogo divljih Indijanaca, kojih je jezik ekspedicija vrlo teško mogla da razumije. Divljaci su bili očito razigrani alkoholom pa su i tražili zadjevice. Jedan je iz potaje pokušao da odapne strijelicu na Konščaka, no on se učini kao da toga nije opazio i promijeni mjesto. Divljaci se na čas prividno udobrovoljiše, kad im je Konščak dao jesti i nekoliko malenkosti, te oni za uzvrat dadu krzna, kakvima pokrivaju i ukrasuju glavu. Kad je Konščak sa svojima sašao s uzvisine, kamo se bjehu popeli da se u silnoj žegi naužiju svježeg zraka, divljaci uzeše prijetiti i izazivati. Konščak je poznavao divljake: oni bi došljake prezreli, kad bi primijetili, da se boje. Na njegovu riječ 6 vojnika i 20 indijanskih strjelaca srne proti divljacima. Ova se mala četa hrlo popne na uzvisinu; jedan kršćanin otme i slomi strijelicu divljaku, koji je na njega ciljao: divljaci iznenađeni tolikom srčanošću uzmaknu. Četa uhvati nekoliko divljaka te se vrati izuzevši dvojicu, koji se dadoše u potjeru za Indijancima. Videći Kon-

nego da dolazi misijonar. Živo su željeli da ga vide, pa se svi spuštise na obalu. Ali kad ugledaše među družinom nekoliko Indijanaca s druge obale, koje radi blijeda lica zovu Jaques, stadoše među sobom šaptati, a napokon, ne mogući sakriti svoje mržnje, upitat će otvoreno svoje kršćanske zemljake, zašto je Otac, putujući onuda, poveo i Jaquese. Ovi naime počinjaju teške nepravde Kalifornijcima, gone ih u vrijeme, kad se vadi biser, plijene im naselja, pa nije čudo, da ovim osvetljivim divljacima nije ništa ubiti Jaquesa, gdje ga god zateku. Konščak pripovijeda: »Kad smo se vraćali s ekspedicije, na svoje smo se oči uvjerali, kolik je strah zbog tih sukoba osvojio njihove duše. Mnoge obitelji bijahu sašle do nas. Kad se počeo hvatati mrak, reklo im se, neka se sa ženama i djecom zaklone na koje sigurno mjesto. Oni se nećkahu, a kad sam ih nagovarao, odgovoriše, da će u noći doći Jaquesi na njihovo boravište, ako se udalje. Uvjeravao sam ih, neka se ne plaše, jer će vojnička straža i njihovi zemljaci spriječiti svaki takav pokušaj, i ako bi se tako šta desilo, odmah će im se poslati pomoć. Na to kanda se smiriše te odoše, pošto sam im rastumačio, da sam one (Jaquesi) s druge obale, koji su sa mnom, uzeo zato, jer se razumiju u upravljanje čamcima, čega njihovi kalifornijski zemljaci ne umiju, budući žive u gorama.«

17. lipnja. »Skupio sam Indijance i govorio im o nepravdi neprijateljskih napadaja, pokazao im, kako je zločin ružan, upozorio ih na opasnost, kojoj sami sebe izvrgavaju, ako im se vrati mило za drago, prikazao sam im i neprilike njihova divljeg življenja i nepristojnost njihovih navika.« Plovidba ovog dana bila je vrlo naporna, jer je valjalo malne cijelo vrijeme upotrebljavati vesla. Tražeći zgodno pristanište, uhvati ih noć. Plovili su dalje, a da nisu znali, kuda idu, kad ugledaju na obali velike vatre, ali nisu im se htjeli približiti, jer su se Indijanci znali poslužiti varkom, da bi zapalili vatre, sakrili se negdje blizu u mraku, pa kad bi se neoprezni stranci iskricali, napali bi ih. Zato baciše naši putnici sidro čekajući dok svane dan.

18. lipnja. Noć je bila veoma nemirna, jer su se čamci neprestano ljuljali. Ujutro nadoše se blizu kamenite obale, dignu sidra i pristanu u zatonu, gdje su našli i vode. Stanovnici kraja dođu da pozdrave misijonara, a on ih obraduje raznim darovima te im održi propovijed o spasenju duše.

20. lipnja. Dok su boravili u prostranom zatonu De Los Angeles, koji Konščak u tančine opisuje, skupiše se Indijanci u velikom broju i stadoše vikom i znakovima prijetiti i izazivati. Konščak je sa svojima pokušao da ih darovima i drugim dokazima prijateljstva umiri i predobije, ali zaludu. Trebalo se dakle spremiti za noć, jer se divljaci umiju šuljati tiho ko sjena, i kad se prikuće, odapnu strjelice, kriknu i iščeznu. Ovi su se Indijanci podijelili u dvije čete, jedna je stala sa sjevera, druga s juga, da dušmanima presijeku uzmak. Možda još nikad nije bilo ondje toliko Indijanaca na okupu. Pet vojnika i trideset kršćanskih Indijanaca

krenulo je popodne na sjevernu četu. Divljaci bez i najmanjeg otpora uzmaknu u divljem bijegu na stijene ostavivši iza sebe žene i djecu. Konščak je s družinom nastojao umiriti žene uvjeravajući ih, da im se ne će ništa na žao učiniti, alim osim nekoliko njih sve su druge pobjegle pustivši svoju rođenu djecu. Dok su neke žene preuzele skrb za djecu, druge je Konščak poslao za bjeguncima, no kako se već spuštao mrak, a vrlo je bilo mučno popeti se na stijene, ove se vratiše. Radi sigurnosti ispališe vojnici nekoliko pušaka, da uplaše Indijance, a ovi su se u mraku popeli na najviše vrhove. Sutradan ujutro nije im bilo ni traga. Ženama i djeci dade Konščak hrane i vode, djeci povrh toga i slatkiša. Preko ono nekoliko žena pokušao je uvjeriti Indijance, da se ne trebaju bojati: on ih ljubi i želi im dobro, pa im je to razložio u govoru, što im ga je održao; ali sve je bilo zaludu.

25. lipnja. Prošavši dan prije kanal Angel de la Guarda, u kojem ima mnogo kitova, i ploveći dalje prema sjeveru naiđoše na Indijance, koji im se stadoše vikom i gestima prijetiti, no kad su razabrali, da se došljaci dobro oružani spremaju da se iskrcaju, pobjegoše glavom bez obzira.

27. lipnja. Na jednom brdu nedaleko obale dva su Indijanca prijetila lukom i strijelicama. Jedan je bio osobito zanimiv: taj bi čas plesao, čas se vrtio na jednoj nozi, ali najednom izgubi ravnotežu te se skotrlja niza stijenu duboko dolje. Začudo, nije se teško ozlijedio, opet se popeo na vrh, ali već nije bio onako brz kao prije. Konščakovi su mu se ljudi grohotom smijali, a nato se Indijanci izgubiše.

29. lipnja. Već tri dana nije bilo moguće naći vode. Kod San Sebastiana otkriše rječicu, ali voda joj je bila slana.

30. lipnja. Pred svanuće opaziše na obali svijetlo, koje se micalo duž obalu, te otud zaključiše, da mora biti u blizini voda. U zoru ode nekoliko momaka da ju potraži, i našavši ju, vrate se s jednim starcem, koji je nosio glinen vrč. Ovi su Indijanci vrlo vješti lončari. Na vodi bilo je na okupu mnogo divljih Indijanaca, kojih je jezik ekspedicija vrlo teško mogla da razumije. Divljaci su bili očito razigrani alkoholom pa su i tražili zadjevice. Jedan je iz potaje pokušao da odapne strijelicu na Konščaka, no on se učini kao da toga nije opazio i promijeni mjesto. Divljaci se na čas prividno udobrovoljiše, kad im je Konščak dao jesti i nekoliko malenkosti, te oni za uzvrat dadu krzna, kakvima pokrivaju i ukrasuju glavu. Kad je Konščak sa svojim sašao s uzvisine, kamo se bjehu popeli da se u silnoj žeگی naužiju svježeg zraka, divljaci uzeše prijetiti i izazivati. Konščak je poznao divljake: oni bi došli prežreli, kad bi primijetili, da se boje. Na njegovu riječ 6 vojnika i 20 indijanskih strelaca srne proti divljacima. Ova se mala četa hrla popne na uzvisinu; jedan kršćanin otme i slomi strijelicu divljaku, koji je na njega ciljao: divljaci iznenađeni tolikom srčanošću uzmaknu. Četa uhvati nekoliko divljaka te se vrati izuzevši dvojicu, koji se dadoše u potjeru za Indijancima. Videći Kon-

ščak uolikoj su opasnosti ona dva nepromišljena momka, poduzme korake da ih spasi. Oni su naišli na hrpu divljaka, pa videći se u nevolji posluže se varkom: jedan, kao da ima za sobom cijelu četu, vikao gledajući iza sebe, neka jedni pođu onamo, drugi ovamo, pa će neprijatelje opkoliti. Indijanci s oružjem u ruci stajali poredani u bojnoj liniji neodlučni, kad se pojave dvojica, koje je Konščak prve poslao u pomoć, te divljaci, držeći da već ide cijela četa na njih, nagnu bježati ostavivši žene, djecu i stvari. Nekoliko uhvaćenih divljaka ponudi svoje žene i stvari za otkup. Konščak dašto ponudu odbije. Sutradan on ih pusti slobodne opomenuvši ih, da puste na miru čamce, koji dolaze na one obale.

Nakon raznih opasnosti, svladavši velike neprilike stigoše napokon u ušće rijeke Colorada, te krenuše 25. srpnja natrag. Na kraju svog izvješća Konščak daje upute ribarima, koji na kalifornijskoj obali love biser. Oni treba da idu onamo u većim skupinama i dobro oružani, ako ne će da poginu od ruke nekrštenih Indijanaca. Osim toga neka čovječno postupaju s onim narodom i klone se otimačine, neka im ne uzimlju djece, a još manje sramote žena. U svemu neka se vladaju kako dolikuje kršćanima, neka drže na umu čast španjolskog naroda, koga su osramotili neizbrisivom ljagom kukavštine, napose minule godine kod San Rafaela, kad su divljaci na izdaji ubili jednog ribara, a drugoga pogubili na očigled njegovih drugara, koji, umjesto da mu priteku u pomoć, utekoše glavom bez obzira.

Miroslav Vanino D. I.